

ГЕОГРАФИЯ ВА ГЕОГРАФИЯ ТАЪЛИМИДАГИ МУАММОЛАР

**мавзусидаги республика конференцияси
МАТЕРИАЛЛАРИ**

Тошкент – 2018

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ ЖАМИЯТИ

**НИЗОМИЙ НОМИДАГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ**

**“ГЕОГРАФИЯ ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИ”
КАФЕДРАСИ**

**“ГЕОГРАФИЯ ВА ГЕОГРАФИЯ
ТАЪЛИМИДАГИ МУАММОЛАРИ”**

Республика миқёсидаги илмий - амалий конференцияси

МАТЕРИАЛЛАРИ

Тошкент, 30 май 2018 йил

Тошкент – 2018

ТАДБИРКОР НОМ ТАНЛАСА ...

Ҳакимов Қ.М., Аманова С., Сафарова Ш*.

«Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили» деб эълон қилинган жорий 2018 йилда уни амалга ошириш учун Давлат дасгури (ПФ-5308. 2018 й. 22.01.) ҳам қабул қилинди. Давлат дастурида иқтисодий ривожлантириш ва фаол тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш соҳасида кўплаб қулай ҳуқуқий, ташкилий шароитлар яратиш белгиланди. Бу ўз навбатида ҳудудларни фаол ривожланиши, кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектлари сонини кўпайишига қулай имконият.

Маълумки, рўйхатдан ўтаётган тадбиркорлик субъектлари, аввало ўзига юридик ном тавлаш учун шаҳар, туман Давлат хизматлари агентлигига мурожаат этишади. Агентлик номни бошқа жойда қайд этилмаганлигини текширади ва у юртимиздаги бошқа юридик шахснинг номи билан бир хил ёки ўхшаш бўлмаслигига рўйхатга олишади. Акс ҳолда, тадбиркор яна бошқа ном танлаши ва уни ўхшаши йўқлигини текширтириши керак бўлади. Бу учун қўшимча вақт сарфлайди ва бизнеснинг кечикишига таъсир қилади.

Ўзбекистон Республикасининг "Географик объектларнинг номлари тўғрисида"ги Қонуни (2011й. № ЎРҚ-303) ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг (2012 й. № 295) қарори қабул қилинган. Мазкур қонун ва қарорларнинг асосий талаби географик объектларни номлаш ва қайта номлаш, улардан фойдаланиш борасидаги муносабатларни такомиллаштириш, халқимизнинг тарихи, маданий ва маънавий мероси билан боғлиқ бўлган жой номларини муҳофаза қилиш ва уларни асоссиз ўзгартиришнинг олдини олишдан иборат.

Қабул қилинган қонун ва қарорларнинг ижросини таъминлаш мақсадида вилоят, шаҳар ва туман ҳокимиятлари қошида географик объектларни номлаш ва қайта номлаш бўйича доимий фаолият кўрсатадиган комиссиялар ташкил этилди, улар таркибига маҳаллий ҳокимият, илм-фан, маориф, маданият муассасалари вакиллари ва тегишли мутахассислар жалб қилинган. Худудий комиссиялар фаолиятини бошқариш вилоят, шаҳар ва туман ҳокимлари зиммасига юклатилган.

Энг муҳими худудий комиссиялар низомида белгилангандек, улар олдида географик объектларга чинакам илмий, миллий ва замонавий номларни танлашда кўмаклашиш, номларни қонун талабларига мослигини таъминлаш, сохта, реал воқеаликни акс этмайдиган номларни қўймаслик каби муҳим вазифалар юклатилган. Худудий комиссиялар бу масалага қанчалар эътибор беришяпти?

Биринчидан, худудий комиссиялар фаолияти жойларда деярли сезилмайди. Иккинчидан, комиссия аъзолари бу соҳага қўйилган талаб ва мезонлардан яхши хабардор эмаслар. Натижанда, тадбиркорлик субъектлари номлари худудий комиссия аъзолари эътиборидан четда қолмоқда. Таъкидлаш жоизки, юридик шахс мақомига эга бўлиши учун, тадбиркорга ном бугун керак,

* Ҳакимов Қўшқор Маҳкамович - ЖДПИ "География ўқитиш методикаси" кафедраси профессори в.б., г.ф.н.; Аманова Севара - ЖДПИ. География ўқитиш методикаси таълим йўналиши битирувчи курс талабаси Сафарова Шаҳноза - ЖДПИ. География ўқитиш методикаси таълим йўналиши битирувчи курс талабаси

аммо, у ном танлаш меъёрларини билмайди. Ўшанда тадбиркор ишини тезроқ битишини ўйлаб, яхши ният билан фарзандлари, яқинлари ёки тўғри келган номни танлашга мажбур бўлади.

Қолаверса, ҳар бир тадбиркор ўзининг дунёқараши, хоҳиш истагини ҳисобга олган ҳолда бу масалага ёндошади ва корхонасига чиройли, жарангдор, миждозлар диққатни ўзига тортадиган ном танлашга ҳаракат қилади. Шунини ҳам айтиш керакки улар орасида мазмун-маъно ва грамматик жиҳатдан тўғри танланган ростаканомлар ҳам кўп. Шунини ҳам унитмаслик керакки, агар ном тадбиркорлик субъектига тўғри танланса, у бир куни келиб тадбиркорни дунёга танитади. Бундай мисоллар дунё тадбиркорлари тажрибасида кўплаб топилди.

Аммо, муаммога чуқурроқ ёндошиб, шаҳар ва туманлар кесимида тадбиркорлик субъектлари номлари таҳлил қилинса мавжуд камчиликлар яққолроқ кўзга ташланади ва бу номларни назоратдан четда қолаётганига ишонч ҳосил қилиш мумкин. Бундай ҳолатни Жиззах шаҳрида жойлашган умумий овқатланиш, савдо-сотик, маиший хизмат кўрсатиш йўналишида халқимизга беминнат хизмат кўрсатаётган тадбиркорлик субъектлари номлари тасдиқлайди. Шунинг учун, атоқли от вазифасини ўтай олмайдиган, миллийликдан узоқ бўлган тақлидий номлар тез кўпаймоқда.

Улар орасида ўзбек тилининг ном яратиш қоидаларига тўғри келмайдиган, мазкур ҳудуд топонимик тизимига мос тушмайдиган, чинакам миллий бўлмаган, маъно-мазмунини саёз, рус ёки бошқа ғарб мамлакатларга тегишли бўлган, ҳавойи, реал воқеаликни акс этмайдиган, тушарсиз номларни учратиш мумкин. Албатта, бу яхши эмас чунки номга ҳар куни юзлаб, ҳатто минглаб одамларни кўзи тушади, ўқийди, хулоса чиқаради.

Аслида, янги географик объектга қонун талабларига мос келадиган чиройли ном танлаш оддий ишдек кўринса ҳам, аммо амалда бу жуда мураккаб вазифа. Чунки ҳар бир номда аниқ маълумот мужассам бўлиши керак, номни ўқиган кишида, ўша корхона ҳақида муайян тасаввур пайдо бўлиши керак. Бошқача айтганда, корхона исми жисмига манад бўлсин. Хўш, қандай қилиб бунга эришиш мумкин?

Бу учун энг аввало, тадбиркор янги ташкил этаётган корхонасига ном танлаётганда ўзини масъул эканлигини ҳис қилиб, ўзбек тили имло қоидаларига қатъий амал қилиши зарур. Иккинчидан, тадбиркорлик субъектларни номлашда мазкур ҳудуднинг миллий кадриятлари, урф-одатлари, табиат компонентлари асос қилиб олинса мақсадга мувофиқ бўлади. Учунчидан, энг муҳими номни эшитганда, барчада, хусусан ёшлар қалбида эл-юртга, ўзликимизга меҳр-муҳаббат, ҳурмат туйғуси уйғониши лозим. Ном танлашда шунини ҳам унитмаслик керакки, қонунда географик объектларни кишилар номи билан аташ қоида тариқасида мумкин эмаслиги белгилаб қўйилган.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 12 декабрдаги «Аҳолига давлат хизматлари кўрсатишнинг миллий тизимини тубдан ислоҳ қилиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5278-сон Фармони билан республика Адлия вазирлиги ҳузурида Давлат хизматлари агентлиги ва унинг ҳудудий бўлимлари фаолияти ташкил этилди. Мазкур агентлик ва унинг

худудий бўлимларининг асосий вазифаси тадбиркорлик фаолиятини ташкил этишда аҳолига амалий-ҳуқуқий ёрдам беришдан иборат.

Шунинг учун, Давлат хизматлари агентлиги билан вилоят, шаҳар ва туман ҳокимиятлари қошида ташкил этилган худудий комиссиялар ишини ўзаро мувофиқлаштириш керак. Тадбиркорлар томонидан таклиф этилаётган барча номларни, шу комиссия назоратидан ўтказиши зарур ва ундан кейин юридик шахс номи сифатида тавсия этилса тўғри бўлади. Иложи борича, бу ишда хатога йўл қўймаслик керак, агар мабодо шундай ҳолат содир бўлса, унда номлаш ва қайта номлаш доимий жараён эканлигини ҳисобга олиб, йўл қўйилган хато ва камчиликларни бартараф этиш зарур.

"Географик объектларнинг номлари тўғрисида"ги Қонуннинг талаби бўйича ҳар қандай объектга берилаётган ном:

- географик объектга энг хос бўлган белгиларни акс эттириши;

- мазкур географик объект жойлашган ердаги географик объектлар номларининг мавжуд тизимига мос тушиши;

- маҳаллий аҳоли турмушининг географик, тарихий, миллий, этник, тилга оид ва бошқа хусусиятларини ҳисобга олиши;

- қоида тариқасида, кўпи билан учта сўздан иборат бўлиши керак.

Тадбиркорлик субъектларга ном танлашда ўзбошимчаликка йўл қўймасдан, мазкур қонун талабларига амал қилиш лозим. Шу билан бирга, "Фирма номлари тўғрисида"ги қонун ва Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2633-сон билан рўйхатдан ўтказилган "Юридик шахсларнинг номига давлатнинг расмий номини, шунингдек, ундан ҳосила сўзларни қўшиш тартиби тўғриси"даги йўриқнома талабларига ҳам риоя қилиш керак.

Хулоса қилиб айтганда, бу соҳада қилиниши керак бўлган ишлар ҳали кўп. Биринчи навбатда қилиниши зарур бўлган ишлар: Давлат хизматлари агентлиги ва географик объектларни номлаш ва қайта номлаш бўйича ҳокимиятлар қошида ташкил этилган худудий комиссиялар фаолиятини мувофиқлаштириш; барча тадбиркорлик субъектлари номларининг ягона реестрини шакллантириш; юридик шахс мақомини олиш учун тадбиркорлар томонидан тавсия этилаётган номларни экспертизадан ўтказиш; соҳага оид қонун ва қарорларни кенг тарғибот қилиш; янги ташкил этаётган тадбиркорлик субъектлар номларнинг ягона электрон базасини яратиш ва бошқалар. Энг муҳими, ҳар бир ном бизнинг ўзлигимиз, миллийлигимиз ва бой тарихимиз кўзгуси эканлигини унутмайлик.